

HISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I BERGEN

Arkeologiske undersøkelser 1968
ved

Lærdalsvassdraget,
Borgund s., Lærdal pgd.,
Sogn og Fjordane.

Utført
av

De arkeologiske museers registreringstjeneste.

Innberetning om kort arkeologisk befarings ved Vavatn og i Hydalen, Hemsedal kommune, Buskerud

ved

Arne. B. Johansen.

Under en søndagstur til traktene Ø for Grøndalen 21/7 brukte jeg noen timer til å lete etter steinalderlokaliteter. Kartreferanser i det følgende viser til: "Hemsedal Gradteig E32V," utg. 1923.

Vavatn.

Vannet ligger 1124 m.o.h. oppe på fjellplatået NØ for Grøndalen. Det er tilnærmet sirkelformet, men med to breie vikar som greiner seg ut mot NØ og NV. N-S er vannet 2,9 km og Ø-V 3,4 km. Horisontalavstanden ned til bunnen av Grøndalen i SV (knapt 800 m.o.h.) er 2 km.

Mot S og V omgis vannet av Solgladhøgda (1328) og Lågfjell (1244). Mot NV, N og NØ ligger Såta (1692), Storebotteggi (1830) og Hydalsberget (1777). S for Hydalsberget er det et vilt og trangt pass gjennom fjellmassivet der Hydalen skjærer inn fra Ø. S for dette passet og altså på Ø- og SØ-siden av Vavatn ligger Hydalsbjallene (1426) og Harahorn (1583).

Bare langs SV-siden går liene ned i vatnet uten noen landbrem innenfor stranda. Ellers, og særlig mot Ø og SØ er terrenget karakterisert ved kilometerlange slake lier opp mot fjelltoppene. Strendene er uten nes og vikar av betydning.

Terrenget er tørt, men på SØ-siden er det likevel spredte myrdrag inniblant. I og omkring disse myrdragene er det en meget frodig fjellvegetasjon med tildels mannshøyt kratt av vier og einer. Her er det også rik gressvegetasjon og gode beiter. Ellers rundt vannet er vegetasjonen karrigere med lavt einerkratt, reinlav og lyng som de dominerende vekster.

På N-lige del av Ø-siden er lendet preget av flere parallelle N-S-gående morenerygger mellom strandlinjen og skardet mot

Hydalen. Ryggene er 5-10 m høye og med myr eller fuktig terreng i mellom. Disse morenene må være minner etter den V-ligste av de to botnbreene som har erodert fra hver sin side inntil skaret mellom Hydalen og Vavatn var utformet. I øvre delen av Hydalen er det lignende morener.

Hovedtilsiget til Vavatn kommer fra N gjennom Storebotnåni. Fra Ljotebotn mellom Hydalskjallen og Harahorn kommer fra Ø 2-3 bekker. Utløpet fra vatnet er i S der Gjuva renner S-over mellom Harahorn og Solgladhøgda, gjennom den stupbratte og trange dalen mot Helgeset i Grøndalen.

Bortsett fra en stadig økende hyttebygging er områdene rundt Vavatn lite preget av menneskelig aktivitet fra nyere tid. Innerst i botnen av vika lengst i NØ ligger setergrenda Vabu-leino. I øvre del av Hydalen ca. 2 km Ø for Vavatn ligger Slettann seter. Høyt oppe i V-siden av Gjuvas dalføre, omtrent halvveis nedover mot Grøndalen ligger Ragnhildset seter. Vis-a-vis, men litt lenger nedover langs elven ligger Fjellstøllann.

Den moderne veien til Vavatn går opp langs Gjuva og innover til utløpsosen. Der deler den seg med en grein (anleggsvei ?) mot V og siden SV rundt S-siden av Solgladhøgda omtrent i 1100 ms høyde. Den andre greina går N-over langs Ø-siden av vatnet til Vabuleino og derfra Ø-over og ned i Hydalen. Fra utløpsosen og innover helt til Hydalen er denne veien lite egnet som bilvei.

Under befaringen ble det ikke undersøkt blant bygdefolk hvordan området hadde vært nyttet i eldre tid.

Vavatn er hovedmagasin og inntaksbasseng for Gjuva kraftanlegg som ligger i Grøndalen et stykke ovenfor sammenløpet mellom Gjuva og Grøndøla. I den forbindelse ble Vavatn i 19?? regulert ned med ? m.

Under befaringen ble det lett etter overflatefunn i strandbeltet, på morenerygger og andre egnede steder. Letingen foregikk omkring

utløpsosen ca. 0,5 km mot V og 1 km mot Ø. Ingen registreringer.

En lette også omkring det S-ligste bekkeinnløpet i vika lengst NØ i vannet og på moreneryggene innenfor dette strandpartiet. Ingen sikre registreringer ble gjort, men det fantes spredte stykker av hvit eller grønnlig kvartsitt i vannkanten. De var alle så vannslitte at en ikke kunne avgjøre om det var avslag.

Hydalen.

1,5 km Ø for Vavatn vider det trange passet seg ut samtidig som det blir mye dypere. Det dannes på den måten en botn der passet mot Vavatn munner ut oppe i fjellsiden innerst inne i V. Denne botnen er 2,5 km bred og 400 m dyp og utgjør V-enden av Hydalen.

Hydalen går 10 km mot Ø der den løper sammen med Smådalen som kommer fra NV. Hydalselvi og Smådøla danner til sammen elva Grunka som lenger ? blir en del av Tisleia og løper inn i Valdresvassdraget N for Aurdal kirke.

Hydalen er en utpreget U-dal med stupbratte fjellvegger på sidene og flat botn. Både på N-siden (1777) og på S-siden (1595) heter fjellpartiene Hydalsberget. Botnen, som ligger omkring 900 m.o.h., har meget slakt fall og preges av en nesten ubrutt rekke av vann der elva går i brede slynger i mellom. De største vannene er Nordre Hydalsvatn i V (907) og Søre Hydalsvatn i Ø (900).

Hele dalbunnen fra botnen i V til dalmunningen i Ø er dekket av tett og frodig bjørkeskog. Både dette og den yppige vegetasjonen ellers tyder på at den lune og innestengte beliggenheten i nokså stor grad har mildnet det harde klimaet som en skulle vente i denne høyden.

I Hydalen ligger 3 setergrender - Slettann seter lengst V i botnen, Sørlii seter ved V-enden av Nordre Hydalsvatn og Sørhydalen seter ved NV-enden av Søre Hydalsvatn. Flere steder er det en del moderne hyttebebyggelse. Dette gjelder særlig omkring Sørhydalen seter. Veien fra Grøndalen forbi Vavatn til

Hydalen ender i denne hyttegrenda.

Flere av setrene er i drift og driver produksjon av ost og smør i tradisjonsbundne former. Bl.a. merket en seg på Sørhydalen seter flere redskaper av gamle former til dette arbeidet. En vil forøvrig peke på at det i Hydalen er flere uthus og våningshus som antagelig vil være av bygningshistorisk interesse.

Langs veien fra lengst V i botnen og Ø-over til Sørhydalen seter ble det lett etter steinalderlokaliteter, men uten resultat.

Digitalisert av Steinar Botten

Oktober 2009